

Siperian samojedien entistä elämää

KAI DONNER *Siperian samojedien keskuudessa vuosina 1911—1913 ja 1914*. Kolmas suomenkielinen painos. Otava, Keuruu 1979. 250 s.

Kai Donnerin »Siperian samojedien keskuudessa» ilmestyi kuutisenkymmentä vuotta sitten, itsenäisen Suomen ensimmäisellä vuosikymmenellä, kahtena suomenkielisenä painoksena. Nyt ovat juuret taas puheenaiheena, ja kustantajat takovat, kun rauta on kuumaa. Kai Donnerin kuolemasta tulee kuluneeksi 50 vuotta vasta vuonna 1985, joten kirja on jonkin verran edellä taloudellisen optimoinnin mukaisesta julkaisuaikataulusta. Ajankohta on joka tapauksessa otollinen; erilaisia klassikoita julkaistaan nyt isompina ja pienempinä sarjoina ja suomalaisten esihistoria alkaa taas olla suosittu ala.

Donnerin teksti ei ole loistoaan menettänyt kirjasto-olemassaolonsa aikana, päinvastoin. Kerronnan eräänlainen kuulaus oikeastaan vain kasvaa vuosien loitontaessa lukijaa ja Siperiaa itseään Donnerin kuvaamista ajoista. Myös väistytvä etnosentrismi avaa kirjassa jatkuvasti uusia puolia suuntaan ja toiseen: toisaalta

Kai Donnerin hyväntahtoisen ylhäiset isänkasvot pienten samojedien pienissä asumuksissa, toisaalta pyöräyttävän ymmärtäviä ja sikäli objektiivisia näkymiä samojedien elämän dynamiikkaan ja draamatiikkaan. Ei tällaisesta voi olla kuin kiittollinen, se aukaisee silmät näkemään uusilla tavoilla.

Uuteen laitokseen on Jörn Donner laatinut johdantokirjoituksen »Sirpaleita isäni kuvasta», jossa isä Kai asetetaan puitteisiinsa oman aikansa ja sukunsa dialektisesti ristiriitaisena hahmona. Donnerin elämää tuntevalle pojan tilitys on mieluisaa luettavaa. Kirjan uutuuksiin kuuluu osin myös uusi kuvataitto ja kieliasun ajanmukaistaminen, vaikka käännös paikoin yhä ontuu.

Kun kuvataitto on uusittu, on kuvat saman tien pilattu, ja näyttää siltä, että kuuden vuosikymmenen aikana tällä alalla on menty vain taaksepäin. Vanhojen painosten pienemmät kuvat ovat selvempiä ja sävykkäämpiä kuin nyt ilmestyneen isot, eikä niiden sanomaa ole aina kohdeltu niin pietteettisesti kuin kuvat ansaitisivat. Tait(t)eelliset vaatimukset ovat saaneet monet tapahtumat muuttamaan suuntaa. Tällainen on mahdollista vain silloin, kun kuvien sisältöä ei tunne taittaja eikä myöskään kirjan todennäköinen ostaja. Vuosisadan alun samojedia olisi kirjoituksen kääntyminen peilikuvaksi häirinnyt aivan yhtä vähän kuin nyky-suomalaista se, että porovaljakolla ajava samojedi istuu jalat reen väärällä puolella. Ymmärtämättömyys on kummassakin tapauksessa yhtä karkeaa, mutta samojedin ääni ei kannata tänne asti.

Pekka Sammallahti